

ՀՄԱՅԱԿԱՆԶ
CHARMING CALL

Դեռևս Նախաքրիստոնեական ժամանակներում Հայկական լեռնաշխարհը մետաղագործության զարգացած կենտրոններից էր: Հարկանային խմբին պատկանող ղողանջող գործիքները պատրաստվել են պղնձից, բրոնզից, արծաթից և դրանց խառնուրդից: Զանգերն ու բոժոժները, որոնց հիմնական ձևն անփոփոխ է մնացել, պաշտամունքային և հաղորդակցային իրեր են, որոնք ունեն երկակի գործառույթ՝ կանչել և վանել: Դրանք աղոթքի, կարգի, արդարության, հավաքի կոչ են անում և ազդարարում ժամանակը, վանում են չար ոգիներին, թշնամիներին, չեզոքացնում բնական և գերբնական սպառնալիքները: Փայտե կոչնակ, մետաղե բոժոժ և զանգ. այս օժանդակ ռիթմահնչյունային միջոցները վաղ շրջանից համընկնում են հմայականչ թռչունների հատկանիշներին՝ դառնալով բնության հետ հաղորդակցվելու և բնական երևույթների վրա ներգործելու միջոցներ: Ձայնարձակիչ այս իրերը պետք է դիտել իբրև գործիքներ, որոնք ամենատարբեր ձևերով ծառայում են մարդու հոգևոր և աշխարհիկ կարիքներին՝ կախված օգտագործած նյութերից (մետաղ, փայտ) և կիրառման նպատակից, տարածքից և կրողից (սրբավայր, տուն, նվագարան, մարդ, կենդանի):

Still, in pre-Christian times, the Armenian Highland was a developed metallurgy center. The idiophone instruments belonging to the percussion family were made of brass, bronze, silver, and their mixture. The bells and rattles, whose basic form has remained unchanged, are objects of worship and communication that have a dual function: to call and eject. They call for prayer, order, justice, gathering and herald time, they drive away evil spirits, enemies, and neutralize natural and supernatural threats. The wooden semantron, metal rattles and bells: all of these auxiliary, rhythmic-sounding methods have, since ancient times, imitated the bird's charming tweet, becoming a means of communication with nature as well as an influence on natural phenomena. One should consider those idiophonic objects as tools which serve man's spiritual and secular needs in various forms, depending on the materials used (e.g. metal, wood), the purpose of its use, the space, and the carrier (e.g. sanctuary, home, musical instrument, man, animal).

5.1 Զանգեր և բոժոժներ

Վարպետ Արծրուն Բերբերյան
Երևան, 1980-ական թթ.

Բրոնզ, երկաթ
Անահիտ Բերբերյանի անձնական հավաքածու

5.1 Bells and Rattles

Master Artzrun Berberian
Yerevan, 1980's

Bronze, iron
Anahit Berberian's Private Collection

5.2 Զանգ Ուղտի

Արարատյան դաշտ, XIX դ. սկիզբ
Բրոնզ, երկաթ, բուրդ, վուշ, բամբակ, կաշի,
ապակի, կաուրի խեցի
Մեծ զանգի բարձր.՝ 14 սմ, տրամ.՝ 10 սմ, երկրորդ զանգի
բարձր.՝ 5,5 սմ, տրամ.՝ 5 սմ, երրորդ զանգի բարձր.՝ 1,2 սմ,
տրամ.՝ 2,3 սմ, վզողի երկ.՝ 72 սմ, լայն.՝ 10 սմ
Հայաստանի պատմության թանգարան 2049

5.2 Camel Bell

Ararat Valley, early 19th century
Bronze, iron, wool, flax, cotton, leather, glass, cowrie shell
Height of big bell 14 cm, diameter 10 cm, height of second bell
5.5 cm, diameter 5 cm, height of third bell 1.2 cm, diameter 2.3 cm,
length of collar 72 cm, width 10 cm
History Museum of Armenia 2049

5.3 Թիկնանոց-պահպանակ

Շահնազար, Լոռի, XIX դ.
Պղինձ, ապակի, բամբակ
Երկ.՝ 10,5 սմ, լայն.՝ 16,5 սմ
Հայաստանի պատմության թանգարան 4684

5.3 Amulet

Shahnazar, Lori, 19th century
Copper, glass, cotton
Length 10.5 cm, width 16.5 cm
History Museum of Armenia 4684

5.4 Կովի բոժոժ

XIX-XX դդ.

Պղինձ, երկաթ

ա. բարձր.՝ 4,5 սմ, տրամ.՝ 3 սմ, բ. բարձր.՝ 4,5 սմ

Հայաստանի պատմության թանգարան 10950-1

5.4 Cow Rattle

19th-20th century

Copper, iron

1. height 4.5 cm, diameter 3 cm, 2. height 4.5 cm

History Museum of Armenia 10950-1

5.5 Բոժոժներ ընտանի կենդանիների

Գյուղ Շահալի, Լոռի, XIX դ. վերջ

Պղինձ

Երեքի տրամ.՝ 2,6 սմ, մեկի տրամ.՝ 2 սմ

Հայաստանի պատմության թանգարան 5293

5.5 Domestic Animal Rattles

Shahali village, Lori region, end of 19th century

Copper

Diameter 2.6 cm (three rattles), 2 cm (one rattle)

History Museum of Armenia 5293

5.6 Ծնծղա

Թոքատ, 1703 թ.

Պղինձ

Տրամ.: 19,5 սմ

Արձանագրություն՝ «Յիշատակ է Սարգիսին, որդուն Ամիրվալիե ի դ(ու)ռն սբ. Առչայկապայ»

Հայաստանի պատմության թանգարան
Ա-2735

5.6 Cymbal

Tokat, 1703

Copper

Diameter 19.5 cm

Inscription: *In memory of Sargis, son of Amirvalie at the church of St. Artchakapa*

History Museum of Armenia Ա-2735

5.7 Ծնծղա

Թոքատ, 1723 թ.

Պղինձ

Տրամ.: 45 սմ

Արձանագրություն՝ «Յ(ի)շ(ա)տ(ա)կ է յերքէհոնս Թոխաթու եղեալ կայֆաեցի վաճառականացն ի դոռն ս(ուր)բ Ոհանու ամետարանչին, թվ(ին) ՌՃՀԲ»
Հայաստանի պատմության թանգարան Ա-2746

5.7 Cymbal

Tokat, 1723

Copper

Diameter 45 cm

Inscription: *The cymbal is in memory of the Kaffa merchant coming from Tokat at the church of St. John the Evangelist, in the year 1723*

History Museum of Armenia Ա-2746

5.8 Երգեհոն-զանգ

Սբ. Հակոբի վանք, Մոկս, Վասպուրական, 1836 թ.

Պղինձ

Տրամ.: 12 սմ

Արձանագրություն՝ «Յիշատակ է զանգակս Ռսդակեսեան

Սիմօսին եւ կողակցոյ Նորա Թամամին, զոր ետուն

հրաշալի վանին սրբոյն Յակոբայի 1836 մայ(ի)սի 17»

Հայաստանի պատմության թանգարան Ա-2663

5.8 Clapperless Bell

St. James Monastery, Moks, Vaspurakan, 1836

Copper

Diameter 12 cm

Inscription: *The bell is in memory of Simon Rsdakesian*

(Aristakesian) and his wife Tamam, who offer them to the marvelous monastery of St. James, 17 May 1836.

History Museum of Armenia A-2663

5.9 Մատների ծնծղաներ (զիլեր)

Երևան, 1980 թ.

Պղինձ, կաշի

Տրամ.՝ 6 սմ

Հեղինակ՝ Սեբաստացի

Վարպետ Հովհաննես Չաթրճյան

Հայոց ազգագրության

ազգային թանգարան

ՀՄ-72 3264/3 (մեկ զույգ)

5.9 Finger Cymbals

Yerevan, 1980

Copper, leather

Diameter 6 cm

Author: Master Hovhannes Tchatrjian

from Sebastia

National Museum of Armenian Ethnography

ՀՄ-72 3264/3 (one pair)

5.10 Չիսչիսկաններ

Երևան, 1978 թ.

Փայտ, կաշի

Երկ.՝ 8,5 սմ, լայն.՝ 2 սմ, բարձր.՝ 1,7 սմ

Հեղինակ՝ Սեբաստացի Վարպետ Հովհաննես Չաթրճյան

Հայոց ազգագրության ազգային թանգարան
ՀՄ-723264/4ա, բ (մեկ զույգ)

5.10 Finger Wood Clappers

Yerevan, 1978

Wood, leather

Length 8.5 cm, width 2 cm, height 1.7 cm

Author: Master Hovhannes Tchatrjian

from Sebastia

National Museum of Armenian Ethnography

ՀՄ-723264/4a,b (one pair)

5.11 Քշոցներ

XVIII դ.

Արծաթ

35,5 x 22,5 սմ

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին ՄՏԱԹ N 797, 798

5.11 Flabellums

18th century

Silver

35.5 x 22.5 cm

Mother See of Holy Etchmiadzin N 797, 798

5.12 Միաբաններին կոչնակով աղոթքի հրավիրող հոգևորական

Սևան, 1915 թ.

Լուսանկար՝ Դիմիտրի Երմակով, 1846-1916 թթ.

Հայաստանի պատմության թանգարան, ԱԼ 60

5.12 Clergy Calling the Monks for Prayer With the Semantron

Sevan, 1915

Photograph: Dmitri Yermakov, 1846-1916

History Museum of Armenia, UL 60

5.13 Միանձնուհիները փայտե կոչնակը խփելիս

Սուրբ Կատարինե մենաստան, Նոր Զուղա
 Լուսանկար՝ Էռնստ Հոլցեր, 1835-1911 թթ.
 Հայաստանի պատմության թանգարան ԱԼ 1600/136

5.13 Nuns Sounding the Semantron

Saint Catherine Nunnery, New Julfa
 Photograph: Ernst Hoeltzer, 1835-1911
 History Museum of Armenia ԱԼ 1600/136

5.14 Տան «հայրիկը» կոչնակը զարնելու պահուն

Աբենեզեր տղոց որբանոց, Մեզիրե
Յուշամատենի հավաքածու

5.14 The House Supervisor Sounding the Semantron

Ebenezer Boys' Orphanage, Mezire
Hushamadyan's archive
Sonnen-Aufgang Heft 1., 15. Jahrgang, October 1912